

MODELOWANIE CHARAKTERYSTYKI PRĘDKOŚCI JEDNOSTKI ZE ŚRUBAMI NASTAWNYMI NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ

MODELING OF THE SPEED CHARACTERISTIC OF THE SHIP WITH THE CONTROL PITCH PROPELLERS BASED ON RESEARCH RESULTS

Stanisław Polanowski

Uniwersytet Morski w Gdyni, Morska 81-87, 81-225 Gdynia, Wydział Mechaniczny,
Katedra Siłowni Okrętowych, e-mail: s.polanowski@wm.am.gdynia.pl,
ORCID 0000-0003-0501-6266

Streszczenie: W artykule przedstawiono proces i wyniki wyłaniania modelu charakterystyki napędowej prędkości dla dwuwałowej jednostki ze śrubami nastawnymi. Sformułowano trzy postacie modeli charakterystyk: wielomian potęgowy budowany metodą aproksymacji krokowej, wielomian potęgowy drugiego stopnia stosowany wprost, wielomian potęgowy drugiego stopnia budowany krokowo, wielomian (jednomian) o potęgach rzeczywistych. Modele liczbowe wyłoniono metodą najmniejszych kwadratów, kierując się minimum sum kwadratów odchyień. W wyniku odrzucenia trzech punktów jako nadmiernie odchyłających się wykonano obliczenia także dla zbioru dwunastopunktowego. Następnie oszacowano zachowanie się modeli w punktach brzegowych, którymi są zerowe nastawy, zerowe prędkości obrotowe i zerowe prędkości jednostki. W wyniku przeprowadzonych analiz uznano, że właściwym modelem może być model o potęgach rzeczywistych, a kolejnym modelem – wielomian potęgowy budowany metodą krokową.

Słowa kluczowe: jednostka pływająca, charakterystyka napędowa prędkości, badania morskie, modelowanie charakterystyki.

Abstract: The paper presents the process and results of selecting the speed drive characteristics model for a two-shaft ship with control pitch propellers. Three forms of models of characteristics were formulated: a polynomial created by the stepwise approximation method, a second degree power polynomial applied directly, a second degree power polynomial built stepwise, a polynomial (monomial) with real powers. Numerical models were determined using the least-squares method, guided by the minimum sum of squared deviations. As a result of rejecting the three points as excessively deviating, calculations were also made for the twelve-point set. Next, the behavior of the models at the boundary points, which are zero pitch, zero revolution and zero speeds of the ship, were estimated. As a result of the conducted analyses, it was recognized that the right model may be a model with real powers, and the next model is a power polynomial built using a stepwise method.

Keywords: vessel, speed drive characteristic, marine research, characteristic modeling.

1. WSTĘP

Współcześnie ukształtowała się trwała tendencja ograniczania zużycia paliw przez silniki okrętowe. W przeszłości zainteresowanie ograniczaniem zużycia paliw nasilało się okresowo w związku ze wzrostem ich cen. Takie przesłanki były podstawą wykonania pomiarów w celu sporządzenia charakterystyk napędowych ORP „Hydrograf”, zwłaszcza że jako paliwo stosowano lekki olej napędowy o wysokiej czystości. Obecnie znajomość charakterystyk, a przede wszystkim charakterystyk zużycia paliwa na milę morską, ma duże znaczenie nie tylko ze względu na minimalizację kosztów paliw, lecz także z uwagi na potrzebę ograniczania emisji szkodliwych składników produktów spalania.

Wykonano badania w stałych warunkach morskich 1–2°B, na podstawie których sporządzono charakterystyki napędowe kilku wielkości.

Wyniki pomiarów oraz zbiór wyznaczonych charakterystyk nie były dotychczas publikowane. Znajdują się w sprawozdaniu z pracy [Polanowski i Czyż], będącym w posiadaniu autora – mogą być udostępnione zainteresowanym.

Podstawową charakterystyką, której wyznaczenia oczekiwano, była charakterystyka godzinowego zużycia paliwa przez silniki z zamiarem jej wykorzystania do minimalizacji zużycia paliwa przez odpowiedni dobór nastaw i prędkości obrotowej silników.

Artykuł dotyczy wyłącznie charakterystyki napędowej prędkości.

Do obróbki danych i modelowania charakterystyk zastosowano nowe podejście w porównaniu z poprzednim.

2. PRZEDMIOT I WYNIKI BADAŃ

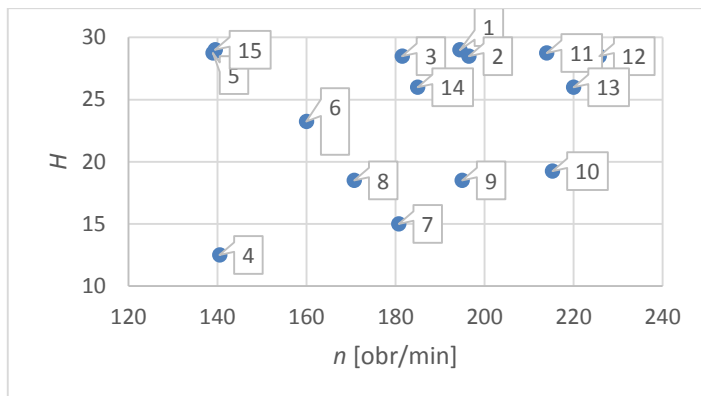
Przedmiotem badań było wyznaczenie charakterystyk napędowych ORP „Hydrograf”. Układ napędowy ORP „Hydrograf” jest układem dwuwałowym ze śrubami nastawnymi.

Plan badań przewidywał wykonanie pomiarów kilku wielkości w równomiernie rozmieszczonych punktach obszaru ograniczonego dopuszczalnymi wartościami nastaw śrub i prędkości obrotowych wałów. Prędkości obrotowe i nastawy śrub są wielkościami niezależnymi (wejściowymi, zadawanymi).

Z różnych przyczyn w badaniach morskich na ogół nie uzyskuje się ścisłego wykonania założonego planu pomiarów.

Rozmieszczenie zrealizowanych punktów pomiarowych w obszarze badań pokazano na rysunku 1.

Głównymi zmierzonymi i zarejestrowanymi wielkościami są: prędkość jednostki, moment obrotowy, godzinowe zużycie paliwa, wskaźnik obciążenia. W dwóch przypadkach pomiar powtórzono: pomiary 1 i 2 oraz 5 i 15. Należy pamiętać, że układ napędowy jest dwuwałowy.

Rys. 1. Zrealizowany program badań układu napędowego: H [działki] – nastawa śruby (średnia), n – prędkość obrotowa (średnia)

Fig. 1. Completed program of propulsion system research: H [graduations] – propeller pitch (average), n – rotation speed (average)

Wyniki pomiarów prędkości jednostki v w funkcji H i n przytoczono w tabeli 1.

Tabela 1. Wyniki pomiarów prędkości v i momentu obrotowego M jednostki

Table 1. The results of measurements of velocity v and torque M of the ship

Numer pomiaru	H	n	v	M
	[działki]	[obr/min]	[kn]	[kNm]
1	29,0	194,5	15,0	39,8
2	28,5	196,5	15,4	38,7
3	28,5	181,5	13,4	34,2
4	12,5	140,5	6,7	5,9
5	28,75	139,0	11,5	17,6
6	23,25	160,0	11,2	16,5
7	15,0	180,8	8,6	10,9
8	18,5	170,8	10,1	12,2
9	18,5	195,0	11,3	15,9
10	19,25	215,3	12,5	20,1
11	28,75	214,0	16,3	46,3
12	28,5	225,8	16,9	51,9
13	26,0	220,0	15,6	41,0
14	26,0	185,0	13,6	28,3
15	29,0	139,5	11,5	17,3

Do sprawdzenia ewentualnego wpływu stanu morza i siły wiatru na wyniki badań wykorzystano wyniki pomiarów momentu obrotowego (tab. 1). Nie stwierdzono istotnego wpływu momentu obrotowego M (jako trzeciego parametru) na prędkość jednostki v , a jedynie zależność modelu od H i n , co potwierdza brak wpływu zmienności stanu morza podczas pomiarów.

3. PODSTAWOWE ASPEKTY MODELOWANIA CHARAKTERYSTYKI PRĘDKOŚCI $v = f(H, n)$

Prędkość śruby, pracującej bez poślizgu, wyraża oczywista zależność $v = H \cdot n$. Uwzględniając poślizg, prędkość jednostki w najprostszym przypadku można wyrazić wzorem:

$$v = c \cdot H \cdot n, \quad (1)$$

gdzie c – stała.

Powyższe uwzględnienie poślizgu może być niewystarczające, stąd celowe jest uzupełnienie jednomianu (1) dodatkowym wielomianem, co można zapisać następująco:

$$v_{Ak} = a_1 \cdot H \cdot n + \sum_{i=2}^{i=k} a_i J_i, \quad (2)$$

Jednomiany J_i są tu założone z góry lub poszukiwane metodą aproksymacji krokowej. Liczba k jednomianów jest wyznaczana w procesie aproksymacji.

Jak wiadomo, w charakterze jednomianów mogą być wybierane dowolne liniowo niezależne funkcje. W pracy wykorzystano jednomiany potęgowe H i n z krokowym dobieraniem potęg (3).

$$J_i = H^{w_{Hi}} \cdot n^{w_{ni}}. \quad (3)$$

Jako kryterium wyboru wartości potęg w_{Hi} i w_{ni} jednomianu J_i w kolejnym kroku aproksymacji przyjęto uzyskanie najmniejszej wartości sumy kwadratów odchyłań w tym kroku.

Niekiedy do aproksymacji stosuje się pełne lub częściowe wielomiany potęgowe. Do aproksymacji zbioru pomiarowego prędkości statku ze śrubami nastawnymi zaproponowano np. pełny wielomian potęgowy drugiego stopnia w postaci [Giernalczyk i Górski 2011]:

$$v_{Bk} = a_1 + a_2 \cdot H + a_3 \cdot n + a_4 \cdot H \cdot n + a_5 \cdot H^2 + a_6 \cdot n^2. \quad (4)$$

W pracy do aproksymacji zbioru pomiarowego (tab. 1) zastosowano zarówno bezpośrednio model (4), jak i model tworzony drogą krokowego doboru jednomianów spośród jednomianów modelu (4). Uzyskano wyniki pokrywające się w znacznym stopniu, lecz nie zawsze tak jest. Łatwo zauważyć, że wielomian (4) niezamierzenie zawiera jednomian (1). W rzeczywistości liczba k jednomianów

może okazać się mniejsza od 6 ze względu na zbyt mały wpływ niektórych jednomianów na sumę kwadratów odchyień lub może okazać się niewystarczająca, zwłaszcza jeżeli model jest w rzeczywistości wyższego rzędu.

Ostatnim modelem, który zastosowano do aproksymacji danych jest wielomian bazujący na jednomianie potęgowym o poszukiwanych wykładnikach rzeczywistych w_{Hi} i w_{ni} (5):

$$v_c = a_1 \cdot H^{w_{H1}} \cdot n^{w_{n1}} + \sum_{i=2}^{i=k} a_i J_i . \quad (5)$$

4. ANALIZA WYNIKÓW APROKSYMACJI PEŁNEGO ZBIORU 15 PUNKTÓW

Wyniki aproksymacji pełnego zbioru 15 danych metodą aproksymacji krokowej, dobieganymi krokowo jednomianami, zamieszczono w tabeli 2.

Tabela 2. Wyniki aproksymacji 15 punktów modelem v_{Ak} (2) metodą krokowego doboru jednomianów: S – suma kwadratów odchyień, st – standardowe odchylenie, Dv_{max} , Dv_{min} – maksymalne i minimalne odchylenia dla zbioru, sw – stopień swobody

Table 2. Results of approximation of 15 points with model v_{Ak} (2) by stepwise selection of monomials: S – sum of squared deviations, st – standard deviation, Dv_{max} , Dv_{min} – maximum and minimum deviations for the set, sw – degree of freedom

J_{Ai}	J_{A1}	J_{A2}	J_{A3}	J_{A4}	J_{A5}	J_{A6}
w_{Hi}	1	0	2	1	0	0
w_{ni}	1	0	1	2	2	1
v_{Ak}	v_{A1}	v_{A2}	v_{A3}	v_{A4}	v_{A5}	v_{A6}
S_k	12,89	1,61	0,91	0,88	0,78	0,66
st_k	0,96	0,35	0,28	0,28	0,28	0,27
Dv_{maxk}	1,80	0,51	0,35	0,35	0,37	0,47
Dv_{mink}	-1,04	-0,81	-0,66	-0,68	-0,64	-0,53
sw_k	14	13	12	11	10	9

Bazując na modelu (2), uzyskano wartość $st_3 = 0,28$ dla modelu v_{A3} (tab. 2). Dalsze kroki aproksymacji nie zmniejszają istotnie wartości st .

Wyznaczony tą metodą wielomian aproksymujący ma postać:

$$v_{A3\_15} = 0,00287 \cdot H \cdot n + 2,076 - 0,0000194 \cdot H^2 \cdot n \text{ [kn]} \quad (6)$$

W tabeli 3 przytoczono wyniki aproksymacji pełnym wielomianem drugiego stopnia (4).

Tabela 3. Wyniki bezpośredniej aproksymacji wielomianem drugiego stopnia (4) dla 15 punktów

Table 3. The results of direct approximation with the second degree polynomial (4) for 15 points

J_{Bi}	J_{B1}	J_{B2}	J_{B3}	J_{B4}	J_{B5}	J_{B6}
w_{Hi}	0	1	0	1	2	0
w_{ni}	0	0	1	1	0	2
v_{Ak}	v_{B1}	v_{B2}	v_{B3}	v_{B4}	v_{B5}	v_{B6}
S_k	119,54	42,27	2,00	1,09	0,80	0,68
st_k	2,92	1,80	0,41	0,32	0,28	0,28
Dv_{maxk}	4,26	2,42	0,63	0,34	0,38	0,48
Dv_{mink}	-5,94	-3,19	-0,72	-0,69	-0,65	-0,52
sw_k	14	13	12	11	10	9

Wartość $st_5 = 0,28$ osiągnięto dla v_{B5} (tab. 3). Bardzo bliskim modelem jest model v_{B4} .

Model v_{B5} ma postać:

$$v_{B5_{15}} = 0,064 + 0,323 \cdot H - 0,00247 \cdot n + 0,00236 \cdot H \cdot n - 0,0086 \cdot H^2 \text{ [kn]} \quad (7)$$

W tabeli 4 zamieszczono wyniki aproksymacji krokowej z wykorzystaniem jednomianów wielomianu (4).

Tabela 4. Wyniki aproksymacji krokowej jednomianami modelu (4) dla 15 punktów

Table 4. The results of stepwise approximation by monomials of the model (4) for 15 points

J_{BSi}	J_{BS1}	J_{BS2}	J_{BS3}	J_{BS4}	J_{BS5}	J_{BS6}
w_{Hi}	1	0	0	1	2	0
w_{ni}	1	0	2	0	0	1
v_{BSk}	v_{BS1}	v_{BS2}	v_{BS3}	v_{BS4}	v_{BS5}	v_{BS6}
S_k	12,89	1,61	1,14	1,06	0,80	0,68
st_k	0,96	0,35	0,31	0,31	0,28	0,28
Dv_{maxk}	1,80	0,51	0,33	0,38	0,39	0,48
Dv_{mink}	-1,04	-0,81	-0,67	-0,64	-0,64	-0,52
sw_k	14	13	12	11	10	9

Model aproksymacji krokowej wielomianem drugiego stopnia ma postać:

$$v_{BS5_{15}} = 0,002077 \cdot H \cdot n + 0,216 + 0,0000144 \cdot n^2 + 0,3158 \cdot H - 0,00734 \cdot H^2 \text{ [kn]} \quad (8)$$

Wyniki aproksymacji modelem (5) zamieszczono w tabeli 5.

Tabela 5. Wyniki aproksymacji modelem (5) dla 15 punktów

Table 5. The results of approximation with the model (5) for 15 points

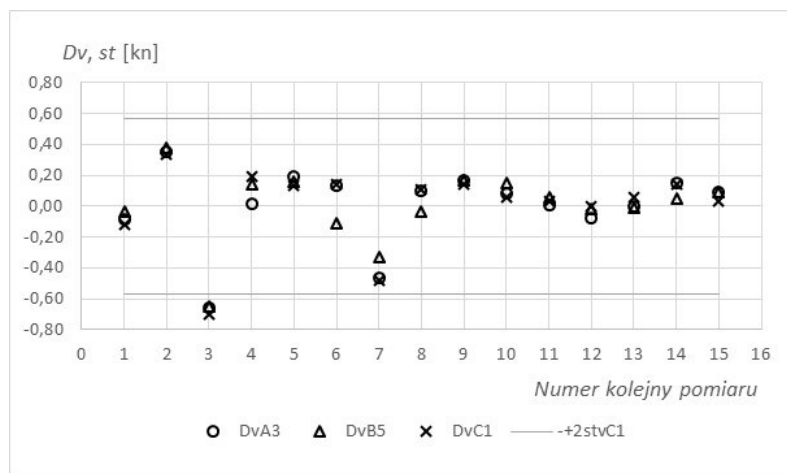
J_{Ci}	J_{C1}	J_{C2}	J_{C3}	J_{C4}
w_{Hi}	0,68	0	1	0
w_{ni}	0,83	0	0	1
v_{Ak}	v_{C1}	v_{C2}	v_{C3}	v_{C4}
S_k	0,99	0,98	0,98	0,96
st_k	0,29	0,30	0,31	0,33
Dv_{maxk}	0,33	0,34	0,34	0,32
Dv_{mink}	-0,70	-0,70	-0,70	-0,71
sw_k	12	11	10	9

Równanie aproksymacji v_{C1} zawiera tylko jeden człon (jednomian), dla którego $st = 0,29$. Dodawanie innych jednomianów nie wpływa znacząco na zmniejszenie S . Zadając liczbę stopni swobody, uwzględniono to, że dla tego jednomianu wyznaczano trzy współczynniki: mnożnik i dwie potęgi rzeczywiste.

Model aproksymacji ma postać:

$$v_{C1_{15}} = 0,01928 \cdot H^{0,68} \cdot n^{0,83} \text{ [kn]}. \quad (9)$$

Na rysunku 2 porównano odchylenia wartości z aproksymacji powyższymi modelami od wartości zmierzonych w poszczególnych punktach.

Rys. 2. Odchylenia dla aproksymacji opartej na 15 punktach: Dv_{A3} – dla modelu (2), Dv_{B5} – dla modelu (4), Dv_{C1} – dla modelu (5), $\pm 2stvc1$ – podwojona wartość odchylenia standardowego v_{C1}

Fig. 2. The deviations for approximation based on 15 points: Dv_{A3} – for model (2), Dv_{B5} – for model (4), Dv_{C1} – for model (5), $\pm 2stvc1$ – the twice value of standard deviation of v_{C1}

Ma tu miejsce duża zbieżność odchyłeń dla modeli. Współczynniki korelacji WK wynoszą: $WK[Dv_A; Dv_B] = 0,92$; $WK[Dv_A; Dv_C] = 0,97$; $WK[Dv_B; Dv_C] = 0,92$.

5. APROKSYMACJA ZREDUKOWANEGO DO 12 PUNKTÓW ZBIORU DANYCH

W wyniku przeprowadzonych analiz odchyłeń ze zbioru aproksymowanego usunięto trzy nadmiernie odchylające się punkty pomiarowe, redukując zbiór do 12 punktów. Usunięto punkty: 2; 3; 7. W tabeli 6 zamieszczono wyniki aproksymacji zbioru modelem $v_A(2)$.

Tabela 6. Wyniki aproksymacji krokowej modelem $v_A(2)$ dla 12 punktów

Table 6. The results of stepwise approximation with the model (2) for 12 points

J_{Ai}	J_{A1}	J_{A2}	J_{A3}	J_{A4}	J_{A5}	J_{A6}
w_{Hi}	1	0	2	1	0	1
w_{ni}	1	0	1	2	2	0
v_{Ak}	v_{A1}	v_{A2}	v_{A3}	v_{A4}	v_{A5}	v_{A6}
S_k	10,66	0,730	0,068	0,026	0,026	0,022
st_k	0,98	0,27	0,09	0,06	0,06	0,06
Dv_{maxk}	1,78	0,43	0,12	0,07	0,07	0,06
Dv_{mink}	-1,14	-0,36	-0,14	-0,11	-0,11	-0,07
sw_k	11	10	9	8	7	6

Łatwo zauważyć, że odpowiednim modelem jest v_{A4} , dla którego parametry S i st osiągają wartość najmniejszą (tab. 6). Wyłoniony model aproksymacji ma postać:

$$v_{A4\_12} = 3,334 \cdot H \cdot n + 1,66 - 0,0000263 \cdot H^2 \cdot n - 0,00000099 \cdot H \cdot n^2 \text{ [kn]}. \quad (10)$$

Wyniki aproksymacji wielomianem potęgowym drugiego stopnia przytoczono w tabeli 7.

Tabela 7. Wyniki aproksymacji wielomianem drugiego stopnia (4) dla 12 punktów

Table 7. The results of approximation with the second degree polynomial (4) for 12 points

J_{Bi}	J_{B1}	J_{B2}	J_{B3}	J_{B4}	J_{B5}	J_{B6}
w_{Hi}	0	1	0	1	2	0
w_{ni}	0	0	1	1	0	2
v_{Ak}	v_{B1}	v_{B2}	v_{B3}	v_{B4}	v_{B5}	v_{B6}
S_k	95,00	40,09	0,67	0,087	0,024	0,024
st_k	2,94	2,00	0,273	0,104	0,059	0,063
Dv_{maxk}	4,22	2,41	0,36	0,15	0,08	0,08
Dv_{mink}	-5,98	-3,19	-0,49	-0,13	-0,08	-0,08
sw_k	11	10	9	8	7	6

Wyłoniony model jest następujący:

$$v_{BS_{1,2}} = -0,496 + 0,2352 \cdot H + 0,01303 \cdot n + 0,001775 \cdot H \cdot n + 0,00451H^2 \text{ [kn]}. \quad (11)$$

W tabeli 8 zamieszczono wyniki aproksymacji krokowe wielomianem drugiego stopnia, gdzie włączając do modelu kolejny jednomian, kierowano się jego maksymalnym wpływem na zmniejszenie sumy kwadratów odchyleń.

Tabela 8. Wyniki aproksymacji krokowej jednomianami modelu (4) dla 12 punktów

Table 8. The results of stepwise approximation with the monomials of model (4) for 12 points

J_{BSi}	J_{BS1}	J_{BS2}	J_{BS3}	J_{BS4}	J_{BS5}	J_{BS6}
w_{Hi}	1	0	0	1	2	0
w_{ni}	1	0	1	0	0	2
v_{BSk}	v_{BS1}	v_{BS2}	v_{BS3}	v_{BS4}	v_{BS5}	v_{BS6}
S_k	10,657	0,730	0,223	0,087	0,024	0,024
st_k	0,984	0,270	0,157	0,104	0,059	0,063
Dv_{maxk}	1,78	0,43	0,16	0,15	0,08	0,08
Dv_{mink}	-1,14	-0,36	-0,31	-0,13	-0,08	-0,08
sw_k	11	10	9	8	7	6

Model aproksymacji krokowej wielomianem drugiego stopnia ma postać:

$$v_{BS_{5,12}} = 0,0018 \cdot H \cdot n - 0,496 + 0,013 \cdot n + 0,2352 \cdot H - 0,005 \cdot H^2 \text{ [kn]} \quad (12)$$

Model aproksymacji wyznaczony metodą krokową (tab. 8) jest identyczny z wyznaczonym typowym rozwinięciem wielomianu 2 stopnia (tab. 7), lecz model B ujawnia wpływy poszczególnych jednomianów na obniżenie S.

W przypadku aproksymacji modelem C o rzeczywistych potęgach, rozwiązaniem okazał się model (5) na bazie jednego jednomianu potęgowego (tab. 9).

Tabela 9. Wyniki aproksymacji modelem (5) dla 12 punktów

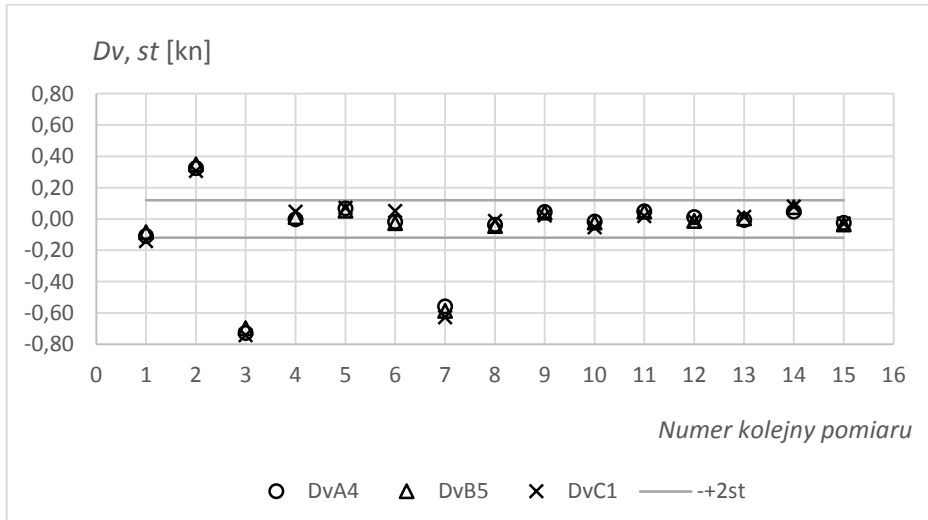
Table 9. The results of approximation with the model (5) for 12 points

J_{Ai}	J_{C1}	J_{C2}	J_{B3}	J_{B4}
w_{Hi}	0,66	0	1	0
w_{ni}	0,82	0	0	1
v_{Ak}	v_{C1}	v_{C2}	v_{C3}	v_{C4}
S_k	0,041	0,037	0,036	0,035
st_k	0,067	0,068	0,072	0,076
Dv_{maxk}	0,08	0,08	0,08	0,08
Dv_{mink}	-0,14	-0,13	-0,13	-0,14
sw_k	9	8	7	6

Model charakterystyki prędkości dla modelu C jest następujący:

$$v_{C1,12} = 0,02178 \cdot H^{0,66} \cdot n^{0,82} \text{ [kn]}. \quad (13)$$

Ma miejsce duża zbieżność odchyleń dla poszczególnych modeli (rys. 3).

Rys. 3. Odchylenia dla aproksymacji opartej na 12 punktach: Dv_{A4} – dla modelu (2), Dv_{B5} – dla modelu (4), Dv_{C1} – dla modelu (5), $\pm 2st$ – dwukrotna wartość odchylenia standard v_{C1}

Fig. 3. The deviations for approximation based on 12 points: Dv_{A4} – for model (2), Dv_{B5} – for model (4), Dv_{C1} – for model (5), $\pm 2st$ – the twice value of standard deviation of v_{C1}

Zbieżność odchyleń dla poszczególnych modeli jest jeszcze większa niż w przypadku wyżej przytoczonych wyników aproksymacji na zbiorze 15 punktów. Współczynniki korelacji WK pomiędzy odchyleniami dla poszczególnych modeli wynoszą: $WK[Dv_A; Dv_B] = 0,997$; $WK[Dv_A; Dv_C] = 0,992$; $WK[Dv_B; Dv_C] = 0,991$.

6. ANALIZA WŁAŚCIWOŚCI MODELI W PUNKTACH BRZEGOWYCH CHARAKTERYSTYKI PRĘDKOŚCI

Do punktów brzegowych należą punkty minimalnych i maksymalnych oraz zerowych wartości skoku śrub i prędkości obrotowej, a także zerowej prędkości statku. W przypadku aproksymacji 15-punktowej jedynie model C daje oczekiwane zerowe wartości we wszystkich punktach brzegowych (tab. 10).

Tabela 10. Wartości v wyliczone dla punktów brzegowych dla aproksymacji 15-punktowej

Table 10. Values of v calculated for boundary points for 15 point approximation

Numer	Działki	[obr/min]	[kn]	[kn]	[kn]
	H	n	v_A	v_B	v_C
1	0	0	2,08	0,06	0
2	0	140	2,08	0,06	0
3	0	230	2,08	0,06	0
4	12,5	0	2,08	2,78	0
5	29,0	0	2,08	2,20	0

W przypadku aproksymacji na zbiorze 12-punktowym sytuacja jest analogiczna (tab. 11).

Tabela 11. Wartości v wyliczone dla punktów brzegowych dla aproksymacji 12-punktowej

Table 11. Values of v calculated for boundary points for 12 point approximation

Numer	Działki	[obr/min]	[kn]	[kn]	[kn]
	H	n	v_A	v_B	v_C
1	0	0	1,66	-0,50	0
2	0	140	1,66	1,33	0
3	0	230	1,66	2,50	0
4	12,5	0	1,66	2,42	0
5	29,0	0	1,66	6,32	0

Jeżeli utworzyć model v_{C2} , czyli włączyć stałą do modelu, to dla każdego punktu brzegowego wartość $v_{C2} = 0,082$ kn, a więc jest bliska zeru.

7. PODSUMOWANIE

Porównanie wyników aproksymacji danych wytypowanymi modelami pokazuje, że wyłonione modele liczbowe przybliżają wyniki badań z praktycznie tą samą dokładnością.

Model (5) daje oczekiwane wartości prędkości w punktach brzegowych pola pracy układów napędowych.

Największe odchylenia w punktach brzegowych daje model (4).

Należy zauważyć, że aproksymacja modelem (3) wymaga wyznaczenia najmniejszej liczby trzech stałych.

Aproksymacja pełnym wielomianem drugiego stopnia jest najmniej efektywna i może niekiedy prowadzić do pominięcia bazowego jednomianu (1), teoretycznie uzasadnionego modelu, maskując jego fizyczną istotę.

LITERATURA

- Giernalczyk, M., Górski, Z., 2011, *Siłownie okrętowe*, cz. I, Wydawnictwo Akademii Morskiej w Gdyni, Gdynia.
- Polanowski, S., Czyż, S., 1979, *Charakterystyki układu ruchowego ORP „Hydrograf”*. *Sprawozdanie z badań*, Wyższa Szkoła Marynarki Wojennej w Gdyni, Instytut Technicznej Eksploatacji Okrętów, Gdynia.